

EKONOMSKE POSLEDICE KORUPCIJE U JAVNIM FINANSIJAMA

*Seminar Topličkog centra za demokratiju i ljudska prava,
Mećavnik 29. mart – 01. april 2012.*

Prof. Miroslav Prokopijević, Ph.D.

mprokop@sezampro.rs

+381 (0)63 319 960

POČETNA ODREDBA

- Korupcija je stara praktično kao i svet.
- Obično se povezuje sa slabošću karaktera, mada je više stvar pravila igre.
- DEF. 1: Korupcija se odnosi na akta u kojima se koristi moć javnog položaja za ličnu dobit na način koji nije u skladu sa zakonitim pravilima igre.
- Otvorena pitanja ostaju:
  - Korupcija nije samo u javnom sektoru.
  - Arbitrarno je tumačenje pravila igre.

PRECIZNIJA ODREDBA

- **DEF. 2: Korupcija je korišćenje diskrecione moći u zamenu za nezakonito obeštećenje.**
- Korupcije ima i u privatnom sektoru.
- Pojedinaac prisvaja nešto na šta nije zakonito ovlašćen.

KORUPCIJA I DRUGE POJAVE

	<i>Uzajamna</i>	<i>Dobrovoljna</i>	<i>Zakonita</i>
Krađa	-	-	-
Rent seeking	-	-	+
Pranje novca	+	+	-
Ucena	+	+	?
Ilegal. trgov.	+	+	-
Poklon	-	+	+
Korupcija	+	+	-
Trgovina	+	+	+

KORUPCIJA I PRIVATNI SEKTOR

- Korupcije ima i u privatnom sektoru, kako u firmama tako i njihovim udruženjima, ali je obim korupcije znatno manji nego u javnom sektoru, usled drugačijeg sistema podsticaja.
- Pritisak tržišta,
- Gubitak dobiti,
- Kontrola zaposlenih.

KORUPCIJA I DRŽAVNI SEKTOR

- Prilike za korupciju su posebno pogodne u državnom sektoru, a najčešće su to:
  - **Javne nabavke**
  - **Gradnja**
  - **Porezi, carine, akcize**
  - **Monopoli**
  - **Dozvole i licence**
  - **Zabrane**
  - **Popravke/Održavanje**
  - **Različiti režimi cena**
  - **Siva ekonomija**
  - **Osiguranje**
  - **Reosiguranje**
  - **Procena štete**
  - **Kazneni postup.**
  - **Izdržavanje kazni**
  - **Lečenje**
  - **Obrazovanje**

U ČEMU JE PROBLEM KORUPCIJE, 1A

DVA SU OSNOVNA PROBLEMA KORUPCIJE:

- **MORALNI**
- **EKONOMSKI**

U ČEMU JE PROBLEM KORUPCIJE, 1B

- Korupcija nije stvar karaktera, već odgovora ljudi na podsticaje koji proističu iz datih pravila igre.
- Korupcija je rezultat racionalnog ponašanja pojedinaca pod datim uslovima.
- Korupcija se stoga ne može suzbijati bez promene pravila igre.

U ČEMU JE PROBLEM KORUPCIJE, 2A

- **MORALNI:** Korupcija je loša, jer podriva javni i privatni moral.
- Čemu normalan rad i poslovanje, ako se ciljevi mogu ostvariti zaobilazno putem korupcije.
- Korupcija dovodi do pljačke klijenata i nezakonitog bogaćenja.

U ČEMU JE PROBLEM KORUPCIJE, 2B

- Korupcija **nije** nužno nemoralna i socijalno neprihvatljiva.
- Čak i u zemljama sa vrlo niskim stepenom korupcije, poput skandinavskih zemalja ili SAD, postoji običaj davanja **bakšiša** kelneru ili manje svote da bi se dobio bolji sto u restoranu ili bolja sedišta u pozorištu.

U ČEMU JE PROBLEM KORUPCIJE, 2c

- U prihvaćene oblike najčešće spada vrlo *sitna* “korupcija”, gde je zadovoljeno nekoliko uslova:
  - Nema prethodnog slaganja dve strane o iznosu.
  - Zvaničnik neće odbiti da obavi uslugu ako ne dobije nadoknadu.
  - Nivo nadoknade je vrlo nizak.

U ČEMU JE PROBLEM KORUPCIJE, 3

○ EKONOMSKI:

- Korupcija je kao lopovska aktivnost, ne stvara, već preraspodeljuje resurse.
- Destimuliše ulaganja, manje radnih mesta.
- Korišćenje resursa u neproduktivne svrhe.
- Povećava transakcione troškove.
- Manji ekonomski rast: zemlje sa mnogo korupcije su po pravilu siromašne.

U ČEMU JE PROBLEM KORUPCIJE, 3A

- U skladu sa shvatanjem ljudske prirode, državni činovnici nisu manje pohlepni nego ljudi iz privatnog sektora.
- Državni službenici mogu izaći u susret pohlepi i obogatiti se samo ako uzmu mito.

FAKTORI KORUPCIJE

- Pravila igre
- Obim regulacije
- Prisustvo/Odsustvo tržišta
- Diskreciona moć
- Zabrane (SAD 1930, SSSR 1983)
- Običaji i socijalni kapital

PROBLEM KORUPCIJE

- Demokracija, velika državna potrošnja i populizam političara su odlično okruženje za korupciju.
- Političari javno osuđuju korupciju, ali se u realnom svetu snažno oslanjaju na nju.
- Korupcija je vrlo korisna za političare, ako ostane neotkrivena.

GREŠKE U SUZBIJANJU KORUPCIJE, 1

- Oslanjanje samo na javnu kampanju.
Sami apeli su nedovoljni.

- Moralne pridike.

Moralne pridike su neefikasne, ne menjaju ponašanje.

GREŠKE U SUZBIJANJU KORUPCIJE, 2

- Strožija i obimnija regulacija.

Više regulacije znači više prilika za korupciju.

- Niske nadnice u državnoj službi.

Niske su i u privatnoj, pa tamo nema korupcije.

- Uverenje: korupcija je korisna (pomaže poslovanje),

To je “second best”, “first best” je ako je nema.

GREŠKE U SUZBIJANJU KORUPCIJE, 3

- Više kazne.

Nema efekta, samo podiže cenu mita.

- Nepromenjena pravila.

Ista pravila daju iste rezultate.

- Tehnički loše kampanje.

*Promašuju osnovne oblasti i
mehanizme korupcije.*

PREDUSLOVI SUZBIJANJA KORUPCIJE

- Politička volja,
- Odozgo - nadole, (top-bottom),
- Političari moraju videti drugačiju strukturu podsticaja,
- Podsticaji za medije, NVO, insajdere, građane,
- Precizni mehanizmi.
- Oduzimanje imovine stečene korupcijom i kriminalom.

SNIMAK SITUACIJE

- Da li je korupcija centralizovana ili nije,
- Kakva je raspodela moći (demokratija-diktatura, predsednički-parlamentarni sistem, oblik izbornog zakona...),
- Nivo razvoja (koverte v. fondovi),
- Međunarodna pomoć & korupcija.

OPŠTA PRAVILA

- Pojačati negativne odredbe u ustavu i zakonima (SAD/Latinska Amerika),
- Smanjiti regulaciju, uklanj. programa
- Pojednostaviti preostala pravila,
- Privatizacija,
- Konkurencija, javne nabavke,
- Poreska konkurencija,
- Antikorupcijski zakoni
- Ograničenje državne potrošnje.

SPROVOĐENE ANTI-KORUPCIJSKE KAMPANJE

- SNIMITI POSTOJEĆE STANJE
- DIZAJNIRATI A.K. POSTUPAK
- SPROVESTI A.K. POSTUPAK
- POSMATRATI, VREDNOVATI, MENJATI I PRILAGOĐAVATI A.K. POSTUPAK
- PRISILA (ZAKON) OSTAJE TEK NA KRAJU.

LOKALNI NIVO,1

- Tri najveće prepreke za reformu opštinskih i gradskih uprava predstavljaju:

1. **VIŠAK ZAPOSLENIH:** Usled viška zaposlenih i straha od gubitka posla, većina zaposlenih u lokalnim organima vlasti se protivi bilo kakvim ozbiljnijim reformama.

LOKALNI NIVO,2

- **2. NEKVALIFIKOVANOST ZA MODERNI RAD:** Značajan deo zaposlenih u lokalnim organima vlasti nije u stanju da se uključi u rad reformisane opštine sa elektronskom vladom. Deo bi mogao da se prekvalifikuje, ako to želi.

LOKALNI NIVO,3

3. **KORUPCIJA:** Značajan deo zaposlenih u lokalnim organima vlasti je navikao na prihode od mita i računa ih kao sastavni deo ličnih budžeta. Malo ko hoće dobrovoljno da se odrekne tog dodatnog “dohotka”, koji bi uglavnom nestao sa sprovođenjem ozbiljne reforme.

LOKALNI NIVO,4

- Tri pobrojane stvari su ujedno i glavni razlozi zbog čega je u Srbiji od 164 opštine ozbiljno reformisana samo **jedna** (Indija).
- U oko 40 drugih opština napravljene su parcijalne reforme (Zrenjanin, N. Beograd, Blace, Bečej, Stari Grad, Čukarica, Šabac, Vranje...).

LOKALNI NIVO,5

- INDIJA (elementi reforme):
  - Jedinštveni šalter za sve poslove
  - eUprava
  - Reorganizacija službi
  - Potpuno elektronska vlada
  - Program 48 sati
  - User friendly government
  - Zoniranje
  - Alarmni program za kašnjenja
  - Antikorupcijski programi

Q & A

Q & A, 1

- **Q1:** Raspisani tender se tri puta poništava. Šta je lek?

Q & A, 2

- **Q2:** Da li je u pitanju korupcija ako opština poslove/nabavke daje samo firmama sa njene teritorije?

Q & A, 3

- **Q3:** Da li je korupcija u pitanju ako se posao da firmi sa drugom najboljom ponudom, uz obrazloženje da je ona za neki drugi posao zato dala najbolju ponudu?

Zemlje	Ekonomska sloboda		Korupcija		Poljopriv. stanov, %
Estonija	8.	8,0	24.	6,7	7,1
Kipar	22.	7,5	38.	5,6	4,9
Mađarska	23.	7,5	41.	5,2	6,1
Litvanija	24.	7,5	48.	4,8	16,5
Letonija	25.	7,5	49.	4,7	15,1
Malta	35.	7,3	28.	6,4	2,2
Slovačka	36.	7,3	50.	4,7	6,3
Češka Republika	52.	7,0	46.	4,8	4,6
Poljska	57.	6,9	62.	3,7	19,2
Bugarska	58.	6,9	57.	4,0	27,6
Rumunija	83.	6,4	88.	3,1	44,4
Slovenija	91.	6,2	29.	6,4	9,9

Ekonomske slobode, najveće 10,0 najniže 0,0 prema Fraser Institute; Nivo korupcije prema TI, najbolje 10,0 najgore 0,0. Poljoprivredno stanovništvo u procentima prema podacima Evrostat. Prosek EU 2,8%.

LITERATURA, 1

- Jain, A. K. (Ed)(2000) **The political economy of corruption**, London: Routledge.

- Nugent, N. (2003) **The government and politics of the European Union**, London: Macmillan, 5. izdanje.

-Nugent, N. (Ed)(2004) **European Union enlargement**, London: Macmillan, 312 strana.

- Prokopijević, M.(2012) **Evropska unija. Uvod**, Beograd: Čigoja štampa. 3. izdanje.

LITERATURA, 2

- Prokopijević, M. (2011) *Korupcija: ekonomska strana*, **Dosije korupcija**, god. 1, br. 1, s. 5-19.
www.nadzor.org.rs
- Rouz-Ejkerman, S. (2007) **Korupcija i vlast. Uzroci, posledice i reforma**, Beograd: Službeni glasnik.
- Rouz-Ejkeman, S. (Ur.)(2008) **Ekonomija korupcije: međunarodni priručnik**, Beograd: Službeni glasnik.